

N:o 181.

Herr **K. H. Branting**, om *ändring af 14 och 17 §§ riks-*
dagsordningen.

Efter trontalets bekanta löfte trodde sig nationen ha skäl att hoppas på en regeringsproposition, som skulle innebära en visserligen mycket begränsad, men — som den nya statistiken visar — dock klart effektiv rösträttsutvidgning på det beståendes grund. I dess ställe lät man sig angeläget vara att dölja ett möjligen befintligt minimalt framsteg under ett snår af s. k. garantier. Dessa äro sådana, att om deras verkan inga tillförlitliga beräkningar låta sig anställas, och delvis skulle de dertill införa i våra rösträttsbestämmelser helt nya principer: förlust af politiska rättigheter som påföljd för icke uteblifven, blott uppskjuten skattebetalning, ålderdomens och det gifta ståndets premiering med dubbelröster, vår vidunderliga kommunala röstskalas fastlåsende som grundlag — allt påfund, egnade att väcka nästan lika mycken häpnad som harm.

Till försvar för detta dåliga skämt med ett folk, som dock haft rätt att vänta ett ärligt tillmötesgående, åberopade justitieministern, fullständigt ignorerande 1901 års betydelsefulla händelser, den riksdagsskrivelse af den 10 maj 1900, som genomdrefs *mot* Riksdagens reformvänners röster. Och hvad statsministern beträffar, prisgaf han genast vid remissen öppet sitt eget förslag; ur dess motsedda fall kunde ju möjligen »de som komma efter oss» hemta någon ledning. Så föga allvarligt är det hela menadt!

För alla, som något aktgifva på tidens tecken, bör det emellertid stå klart, att en fortsatt lugn utveckling af våra inre samhällsförhållanden, ja måhända också vår yttre sjelfständighets värn på det närmaste är förbundet med, att de nu utestängda klasserna så snabbt och grundligt som möjligt

politiskt införlifvas med nationen. Efter den inkompetensförklaring en sönderfallande regering nu *in amplissima forma* afgifvit, synas då endast två vägar stå öppna. *Antingen* måste Riksdagen sjelf nu skära bort alla de påklutade tillsatser, som göra regeringsförslaget oantagligt äfven för mycket lättförförda reformvänner, och i vår antaga som hvilande en röst-rättsreform, som ärligt lagts »i hufvudsak» på kommunalstreckets grund. *Eller* måste detta öfvergångsförslag, som efter 1901 i alla händelser icke längre logiskt svarar till den ändrade samhälls-strukturen, numera uppgifvas och en genomgripande och definitiv lösning sökas på den enda fasta grund, som modern demokrati känner och erkänner: den allmänna och lika rösträtten. Rösträttsreformen vidgar sig då från en jemkning på »strecket» till hvad man godt kan benämna en *författningsrevision*.

Ett betydande riksdagsparti, som räknar inom sig icke få principiella anhängare af den allmänna rösträtten, ämnar, som allmänt bekant är, pröfva om den förra utvägen ännu är framkomlig. Skulle så verkligen vara fallet, så vore ju detta för visso alls ingen tillfredsställande eller slutgiltig lösning, på sin höjd efter min och åtskilliga mina politiska meningsfränders mening en afveckling för tillfället af en farligt spänd situation. Industriarbetarnes rösträttsfråga blefve till någon del, men visst icke fullständigt löst, landtarbetarnes kvarstode nästan alldeles olöst; men möjligen kunde man hoppas, att de nya valmännen snart skulle gifva ökad kraft för den återstående, slutliga rösträttsreformen.

Derest nu en längre gående framställning verkligen kunde försvaga styrkan i den aktion, som i vår — efter hvad jag hoppas för sista gången — skall försökas för kommunalstrecket, skulle måhända några mena, att taktiska hänsyn borde ha bjudit att för ögonblicket åtminstone i Riksdagen hålla det allmänna rösträttskrafvet i bakgrunden. Men dels är det i och för sig en absurditet, att en fordran, som uppställes med största eftertryck af så breda lager inom vårt svenska folk, icke skulle vid röst-rättsfrågans afgörande i kamrarnes ens föreligga som yrkande från något enda håll, och detta i nådens år 1902, när den allmänna rösträtten väl kan sägas vara så godt som allmän-europeiskt erkänd och helt nyligen definitivt segrat äfven i vårt närmaste broderland Norge. Och dertill blir det, såvidt jag känner vårt svenska nutidslynne rätt, i många betänksammas ögon snarare till gagn än till skada för ett moderat förslag, att vid dettas rycker upp ett rent och klart radikalt kraf. Den böjelse för kompromisser och medlingsutvägar, som tagit en så olycklig öfverhand i vår svenska politik, att den både i tid och otid tillgripes, skall nog icke heller här underlåta att göra sig påmind.

Kommunalstreckets anhängare ha sålunda alls ingen orsak att se snedt på en motion nu om allmän rösträtt. Och så mycket mindre skäl härtill böra de ha, som de helt visst icke ens för sig sjelfva dölja, att utsigterna för deras ögonblickslösning äro i hög grad reducerade, sedan regeringens väntade stöd så fullständigt svikit. Under sådana förhållanden blir det så mycket mera en skyldighet att äfven något undersöka den andra af de båda vägarna, helst om denna kan läggas så, att absolut intet kryphål beredes för den politik, hvars mål visst icke är en grundligare reform, utan blott att förhala tiden.

En sådan uppgift visar sig nu vid närmare granskning visst icke vara så olöslig, som kanske mången på förhand föreställer sig. Af den allmänna rösträttens införande måste — det skall här utan omsvep medgifvas — följa som konsekvens *upphäfvandet af olikheten mellan städernas och landsbygdens representationsrätt* och en härpå grundad *ny valkretsindelning*. Att en sådan icke låter sig nu i en handvändning improviseras, är själfklart; dessa konsekvenser af den stora reformen, de nya formerna, under hvilka den skall verka, måste alltså bli föremål för en *Riksdagens skrifvelse* till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag inom nästa riksdagsperiod. Men sjelfva principen, den allmänna rösträtten, kan och bör *fastslås nu*; det skall blifva svenska folkets »garanti» för att det icke än en gång skall afspisas med tomma löften och talesätt.

Vill man invända, att en sådan sönderdelning af sammanhörande frågor icke bör ske, utan att en eventuel skrifvelse bör omfatta det hela och ingenting nu alls fastslås, så vill jag svara först med en hänvisning till vår allra senaste riksdagshistoria. Från alla håll erkändes, att en revision af krigslagarna var en alldeles ofrånkomlig både förutsättning för och konsekvens af den nya härordningen. Men icke desto mindre blef denna genomdrifven, och dess så intimt sammanhängande konsekvens anförtröddes åt en riksdagsskrifvelse, då frågan icke var beredd för definitiva beslut.

År 1901 gälde det att mot folkmeningens högljudda fordran på uppskof och rådrum drifva fram till omedelbart afgörande en reform, som låg inflytelsrika kretsar särskildt om hjertat. Nu år 1902 gäller det, om Riksdagen tvärtom vill lyssna till folkmeningen. Skall då icke hvad som gick för sig i fjol *mot* allmänna opinionen, att man beslutar så långt man kan, men lemnar resten till närmare utredning, också kunna tillämpas i år *med* allmänna meningen: man beslutar i rösträttsfrågans princip, men lemnar den nya valkretsordningen till nästa period?

Men för öfrigt behöfvas knappt sådana analogi-argumenter. Riksdags-

ordningens § 64 anvisar sjelf en utväg att, om man nödvändigt så vill, åter sammanföra reformens olika delar, då det efter beskrifningen af den vanliga proceduren med grundlagsändringar tillägges: »Ej må beslut öfver hvilande förslag till annan riksdag, än nu är nämndt (= den första efter nya val) uppskjutas, utan att Konungen och begge kamrarna äro derom ense.» Ett sådant uppskof kan alltså ske, om förhållandena anses bestämdt sådant påkalla. Författningsrevisionen, för att åter använda den beteckningen, måste ju komma att kräfvä någon tid. Men står vid dess ingång ett beslut om den allmänna rösträttens inskrifvande i vår grundlag, så ligger deri en borgen, som af intet annat kan ersättas, för att den verkligen blir hvad den bör vara.

Af formella skäl har jag trott mig böra framställa mitt yrkande på skrifvelse med begäran om förslag till ny valkretsindelning i särskild motion. Det skulle då blott återstå mig att motivera min framställning om sådan ändring af § 14 riksdagsordningen, att i census-principens ställe den allmänna rösträttens princip der införes.

Härom kan jag emellertid fatta mig ganska kort. Skälen för hela nationens medbestämmanderätt öfver sina egna vitala angelägenheter ligga för den, som vill se, så i öppen dag och äro, under den långa tid rösträttsfrågan hos oss diskuterats, äfven i Riksdagen så ofta och så kraftigt framförda, att det ej kan vara för mig något väsentligt att tillägga. I principen är den allmänna rösträttens seger längesedan vunnen, och få torde de vara, som icke åtminstone inom sig sjelfva medgifva, att dess införande äfven hos oss blott är en tidsfråga. Egoistiska klassynpunkter kunna väl undanskjuta, men för visso icke på längden förhindra erkännandet af den sanning, som 1810 års konstitutionsutskott formulerade så, att »hufvudändamålet med all lagstiftning är, att representanternas beslut må vara ett uttryck af nationens gemensamma önskan för allas gemensamma väl» (cit. hos Hedin »I rösträttsfrågan»). Samma tankegång ledde Geijer att redan för 60 år sedan förklara »personlig valrätt för hvarje till myndiga år kommen oförvitlig medborgare» för den första och främsta grundsatzen i representationsfrågan, och detsamma ligger uppenbarligen bakom detta uttalande af sjelfva upphofsmannen till den ännu gällande ordningen, Louis De Geer (cit. i Mankell-Bergströms motion om allmän rösträtt 1896): »Ett folk vill liksom hvarje enskild ha sitt eget ord med i laget vid afgörandet af sina angelägenheter, och nöjer sig icke med att de skötas väl af andra». Den allmänna rösträttens införande är helt enkelt *en nations myndighetsförklaring*.

Visserligen söker justitieministern, liksom på sin tid 1899 års kon-

stitutionsutskott, bestrida, att deltagandet i lagstiftningen skulle vara, som han skrifer, »en allmänt mänsklig rättighet»; icke den enskildes rätt, utan hvad utskottet kallade »statens bästa» bör i rösträttsfrågan vara afgörande. Det är dock påtagligt, att denna argumentation hvilar på en alldeles oberättigad förblandning af den rösträttsegande delen af nationen med samhället i dess helhet. De rösträttsegande känna icke hur och hvar skon trycker de andra; därför äro de öfvertygade om sitt eget regementes förträfflighet och förklara då helt naivt, att deras fortsatta diktatur skulle vara oundgänglig för »statens bästa». Lika liten pondus har justitieministerns försök att drifva den allmänna rösträtten *in absurdum* genom att framhålla, att vissa inskränkningar dock alltid måst göras äfven i länder med s. k. allmän rösträtt. Med samma skäl kunde man då söka anfakta t. ex. yttranderättens karakter af fundamental menniskorätt därför, att den hos en soldat i tjänstgöring är starkt begränsad, eller församlingsfriheten därför, att den icke existerar för straffångar. Alla dylika spetsfundigheter studsas maktlösa tillbaka mot den sunda folkinstinkt, som bestämmer den allmänna rösträtten så, till olikhet mot alla strecksystem, att ingen klass eller grupp af myndiga, oförvitliga medborgare hålles utestängd från behörigt inflytande på samhällets angelägenheter. Vill man häremot invända, att kvinnorna då också borde ha rösträtt, så svarar jag härpå obetingadt: ja visst böra de det. Men då de hittills hos oss icke sjelfva i någon nämnvärdare utsträckning visat sig angelägna att erhålla denna sin rätt, saknas en hufvudförutsättning för att ännu upptaga kvinnans rösträtt på vår praktiska politikens dagordning.

Denna förutsättning är deremot i så mycket högre grad tillstådes beträffande arbetarklassen, hvars stora flertal nu faller för de allehanda »streck», med hvilka vår gällande författning är utrustad. I en tid, då lönerna på en mängd håll sänkas och då arbetslösheten redan ganska svårt härjat, borde man vara förskonad från det fåvitska talet om hur »arbete och pligttröhet» lyfta alla upp öfver vare sig det nu gällande eller det föreslagna census-streckot. Att nästan hela jordbruksarbetareklassen, som dock sannerligen icke har det minst tunga arbetet sig pålagdt i vårt samhälle, äfven efter kommunalstreckets införande skulle bli utestängd från rösträtten, är ju ett af de tyngst vägande principiella skälen mot hela denna reformväg. Och vill man vara rättvis, skall man också erkänna, att de onaturligt uppdrifna lefnadskostnaderna, särskildt i vissa delar af landet, göra det ytterst svårt för dem, som balansera på gränsen till existensminimum, att år efter år betala de direkta skatter ej blott till staten, utan äfven till kommunen, som man funnit på att kräfva för

politisk rösträtt och hvilka äfven, der de äro lägst, alltid uppgå till någon veckas inkomst årligen.

Från arbetarehåll är följaktligen den *allmänna* rösträtten rent af en sjelfbevarelsens lösen för att denna klass verkligen skall kunna vinna det politiska inflytande, hvartill dess antal och betydelse för vårt samhälle gör densamma berättigad. Efter fjolårets härordningsbeslut kan frågans lösning absolut icke längre undanskjutas. Det är för visso icke Riksdagen obekant, att under nu rådande förhållanden bittert missnöje allt mera hopar sig hos vår kroppsarbetande befolkning. Tunga nya bördor lades på dem, liksom på oss alla, i fjol i fäderneslandets namn, men rätt som myndig medborgare i detta fädernesland vill man icke tillerkänna dem. De se sina klass-bröder i andra länder, nu senast i Norge, vinna allmän rösträtt. Men här hemma i Sverige lemna regeringen dem åt sitt öde; i riksdagen äro, som de allt för väl erfarit, sympatierna hos majoriteten för hvad de anse vara sin goda rätt ytterst minimala; hvem kan undra på att i en sådan situation tanken, att arbetarne äfven här måste gå *de belgiska vägarna* för att sent omsider nå ett resultat i rösträttsfrågan, allt mera mognar och redan ledt till att man begynt samla medel till en inkom understödsfond.

Tiderna äro allvarliga. De små nationerna ha sannerligen icke råd att slita sönder sig i inbördes fejder om sådana grundsanningar, som lika medborgarrätt för alla myndiga och välfrejdade medborgare. Jag dristar mig rigta till konstitutionsutskottet och Riksdagen den vädjan att se öfver småsinta partiberäkningar fram på *rättvisan*, som ensam kan samla och styrka ett folk.

I afseende på formuleringen finnes intet skäl att frångå det enkla förslag, som redan upprepade gånger förelagts Riksdagen och som är känt i vår rösträttshistoria under namnet den Mankell'ska rösträttsmotionen. Denna erkänner de redan i vår grundlag stadgade grunderna för suspension af fulla medborgerliga rättigheter, men gent emot senare tidens öfverflödiga eftergift åt ett ändå redan allt för utpregladt gubbvälde håller den fast vid 21 år, den borgerliga myndighetsåldern, som äfven lämplig politisk myndighetsålder.

Som inledning till den författningsrevision, tiden allt bestämdare kräfver, får jag således härmed föreslå,

att Riksdagen för sin del måtte antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling på lämpligt sätt följande förslag till ändrad lydelse af §§ 14 och 17 riksdagsordningen:

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar svensk medborgare, från och med början af kalenderåret efter det han fyllt 21 år, så länge han uppfyller de i § 26 stadgade vikor för valbarhet.

§ 17.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de röstlängder öfver valberättigade vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som å landet af kommunalnämnden och i stad af magistraten eller, der sådan ej finnes, af stadsstyrelsen böra upprättas.

Stockholm den 5 april 1902.

Hjalmar Branting.
